

maakt ruimte voor onderwijs

MODULEHANDLEIDING

SPELLING 5B

Inleiding	2
Doelgroep	2
Rubriekenoverzicht Spelling 5B	3
Rubriek A: samenstellingen	5
Rubriek B: ei of ij	5
Rubriek C: eind-d en eind b	6
Rubriek D: eind-a, -o, -u	6
Rubriek E: au(w) of ou(w)	6
Rubriek F: ch en cht	7
Rubriek G: eeuw, ieuw, uw	7
Rubriek H: lange klank en enkelaar	7
Rubriek I: korte klank en dubbelaar	8
Rubriek J: verbuiging f/v en s/z	9
Rubriek K: -em, elen, enen, eren	9
Rubriek L: -ig en -lijk	9
Rubriek M: /ie/ als i - verrijkingstof	9
Rubriek N: /s/ als c - verrijkingstof	10
Rubriek O: -heid en -teit - verrijkingstof	10
Achtergrondinformatie	11
Woordenlijst Spelling 5B	12

Inleiding

Numo is een online leermiddel waarmee leerlingen de basisvaardigheden van Nederlands, rekenen/wiskunde, Engels en Duits adaptief kunnen oefenen tot ze het beoogde niveau hebben bereikt.

Adaptief betekent dat het programma zich automatisch aanpast aan het oefengedrag van leerlingen. Is een leerling goed in een vaardigheid, dan gaat hij er met sprongen doorheen. Bij onderdelen waarmee hij moeite heeft, staat het programma langer stil. De leerling krijgt dan extra oefeningen en meer feedback.

Numo kan teruggrijpen op oefenstof van groep 6 van de basisschool. Een leerling die uitblinkt in een vaardigheid, kan doorgaan met oefenen tot 3F- of zelfs 4F-niveau. Dat is de grote kracht van adaptieve software!

Doordat leerlingen met Numo de basisvaardigheden eigen maken, heb jij als docent meer tijd voor andere, leuke dingen, zoals individuele begeleiding, thema-opdrachten, interactieve werkvormen, oefenen met schrijfvaardigheid, projecten rondom rekenen, debatteren en literatuur.

Doelgroep

Spelling 5B is ontwikkeld voor leerlingen vanaf het tweede halfjaar groep 5. De lesstof die in het eerste halfjaar centraal staat is terug te vinden in Spelling 5A. Het programma kan - wanneer er sprake is van achterstand-vanzelfsprekend ook gebruikt worden voor leerlingen in het voortgezet (speciale) onderwijs. Het programma is tevens geschikt voor groepen waarin niveauverschillen bestaan. Door de adaptieve werking oefent iedere leerling met hetgeen dat hij nodig heeft. De hoeveelheid oefenstof die op basis van de diagnostische toets geselecteerd wordt is voor deze groepen verschillend in omvang. De doelgroep is dus breed. Het programma is bovendien geschikt voor zowel allochtone als niet-allochtone leerlingen. Voor leerlingen die nog moeite hebben met lezen zijn de uitlegschermen ingesproken door een natuurlijke stem.

In veel oefeningen van Spelling 5b wordt – als een leerling een fout maakt – specifieke feedback gegeven, vaak voorzien van een hint, waarna hij nog een of meer keer mag proberen het te verbeteren. De leerling kan ook altijd tussendoor een tip opvragen of uitlegschermen en spiekschermen raadplegen.

Rubriekenoverzicht Spelling 5B

(*) betekent: geluid onmisbaar.

Rubriek	Oefening	Omschrijving van de activiteit
Sprongtoets	1 Rubriek A t/m D (*) 2 Rubriek E t/m H (*) 3 Rubriek I t/m L (*) 4 Rubriek A t/m L (*)	
A samenstelling	1 Dieren op dieet 2 Beroepen samenstellen 3 Dierennamen maken (*) 4 Flits en typ 5 Typen en verbeteren (*)	Wijs in de tekst alle samenstellingen aan. Koppel een blauw deel aan een groen deel. Je ziet een omschrijving. Welke samenstelling is dat? Typ dat woord. Flits het woord en typ het. Lees de vraag en kies of typ het juiste antwoord.
B ei of ij	1 Welk woord rijmt 2 Tien woorden met lange ij 3 Flits en typ 4 Met ei-woord of ij-woord (*) 5 Beestachtig lekker 6 Woorddictee (*)	Welk woord rijmt op het groene woord? Wijs dat aan. Wijs tien woorden aan die met lange IJ zijn. Flits het woord en typ het. Wijs de rij aan waar deze zin in hoort. Vul op de open plaatsen een ei of een ij in. Luister en kijk goed. Typ het woord.
C d of t, b of p	1 Met d of t 2 Tien woorden met een b 3 De oude Anansi 4 Met -ds of -ts 5 Flits en kies 6 Woorddictee (*)	In welke rij hoort dit woord? Kies de juiste rij. Wijs tien woorden aan die een d krijgen. Vul overal de juiste letter in. In welke rij hoort dit woord? Kies de juiste rij. Flits het woord en kies wat je zag. Luister en kijk goed. Typ het woord.
D a, o, u op eind	1 Woorden raden (*) 2 Zoekplaatje 3 Woorddictee (*)	Je ziet een omschrijving. Welk woord is dat? Typ dat woord. Vul op de plaats van de streepjes een of twee letters in. Luister en kijk goed. Typ het woord.
E au(w) of ou(w)	1 Welk woord rijmt 2 Tien woorden met ou 3 Met au-woord of ou-woord (*) 4 Flits en typ 5 Koppelpuzzel 6 Woorddictee (*)	Welk woord rijmt op het groene woord? Wijs dat aan. Wijs tien woorden met OU aan. Wijs de rij aan waar deze zin in hoort. Flits het woord en typ het. Koppel een blauw deel aan een groen deel. Luister en kijk goed. Typ het woord.
F ch(t)	1 Koppelpuzzel 2 Met ch of met g (*) 3 Flits en typ 4 Wolf in Nederland 5 Woorddictee (*)	Koppel een blauw deel aan een groen deel. In welke rij hoort dit woord? Kies de juiste rij. Flits het woord en typ het. Maak alle woorden af. Luister goed. Kijk naar het plaatje. Typ het woord.
G eeuw, ieuw, uw	1 Ping maakt een ijsbaan 2 Puzzelen met letters 3 Woorddictee (*)	Maak alle woorden af. Los elke rebus op en typ het woord. Luister goed. Kijk naar het plaatje. Typ het woord.
H open eerste lettergreep	1 Lange klank stap voor stap (*) 2 Woorden langer maken 3 Woorden raden 4 Vulkanen 5 Woorddictee (*)	Luister en kijk goed. Typ het woord. Je ziet een zin. Welk woord past op de open plaats? Typ dat woord. Je ziet een omschrijving. Welk woord is dat? Typ dat woord. Vul overal een of twee klinkers in. Luister en kijk goed. Typ het woord.
I gesloten eerste lettergreep	1 Korte klank stap voor stap (*) 2 Woorden langer maken 3 Woorden raden 4 Enkel of dubbel 5 Vogelspinnen 6 Wat is hier gebeurd 7 Typen en verbeteren (*)	Luister en kijk goed. Typ het woord. Je ziet een zin. Welk woord past op de open plaats? Typ dat woord. Je ziet een omschrijving. Welk woord is dat? Typ dat woord. In welke rij hoort het onderstreepte woord? Vul overal een of twee letters in. Welke regel is hier toegepast. Lees de vraag en kies of typ het juiste antwoord.

J verbuiging f/v, s/z	<p>1 Woorden met f langer maken</p> <p>2 Met z of met s (*)</p> <p>3 Woorden met f en s langer maken</p> <p>4 Flits en typ</p> <p>5 Woorddictee (*)</p>	<p>Je ziet een woord. Maak dat woord langer.</p> <p>Wijs de rij aan waar dit woord in hoort.</p> <p>Je ziet een woord. Maak dat woord langer.</p> <p>Flits het woord en typ het.</p> <p>Luister goed. Kijk naar het plaatje. Typ het woord.</p>
K -em, -elen, -enen, -eren	<p>1 Stomme e's tellen</p> <p>2 Flits en kies</p> <p>3 Woorddictee (*)</p>	<p>Hoeveel stomme e's hoor je in dit woord? Kies een aantal.</p> <p>Flits het woord en kies wat je zag.</p> <p>Luister en kijk goed. Typ het woord.</p>
L -ig en -lijk	<p>1 Goed gesprek</p> <p>2 Lange woorden bouwen</p> <p>3 Woorddictee (*)</p>	<p>Maak alle woorden af.</p> <p>Luister goed. Wijs de delen aan. Bouw het woord.</p> <p>Luister en kijk goed. Typ het woord.</p>
M [/ie/ als i]	<p>1 Met i of met ie (*)</p> <p>2 Klemtoon aanwijzen</p> <p>3 I of ie en klemtoon</p> <p>4 Flits en typ</p> <p>5 Mijn strenge vader</p> <p>6 Woorddictee (*)</p>	<p>Wijs de rij aan waar dit woord in hoort.</p> <p>Wijs aan welk woorddeel de klemtoon heeft.</p> <p>Lees de vraag en kies of typ het juiste antwoord.</p> <p>Flits het woord en typ het.</p> <p>Maak alle woorden af.</p> <p>Luister en kijk goed. Typ het woord.</p>
N [/s/ als c]	<p>1 Flits en typ</p> <p>2 Tien cent-woorden</p> <p>3 Met c of met s (*)</p> <p>4 Woorden raden (*)</p> <p>5 Typen en verbeteren (*)</p>	<p>Flits het woord en typ het.</p> <p>Wijs tien woorden aan die een c krijgen.</p> <p>Wijs de rij aan waar dit woord in hoort.</p> <p>Je ziet een omschrijving. Welk woord is dat? Typ dat woord.</p> <p>Lees de vraag en kies of typ het juiste antwoord.</p>
O [-heid en -teit]	<p>1 Woorden afmaken</p> <p>2 Woorden op -teit en -heid (*)</p> <p>3 Flits en typ</p> <p>4 De reuzenpanda</p>	<p>Maak alle woorden af.</p> <p>Je ziet een omschrijving. Welk woord is dat? Typ dat woord.</p> <p>Flits het woord en typ het.</p> <p>Maak alle woorden af.</p>

De rubrieken toegelicht Spelling 5B

De spellingstof van groep 5 begint met onderdelen die in groep 3 en 4 aan de orde kwamen en die gedeeltelijk in samenhang met lezen zijn ingeoeft. Het lesbestand Spelling 5B bestaat uit 72 - vaak variabele - oefeningen en 4 variabele toetsen voor diagnose en evaluatie. In totaal bevat dit lesbestand ruim 1700 opgaven en worden veel verschillende oefenvormen gebruikt: Rijen, Stenen, Open vraag, Flitskeuze, Flitstypen, div. meerkeuzevormen, Wijs aan in tekst, Volgorde, Wijzig tekst en Koppelpuzzel. De onderwerpen die worden behandeld zijn:

- samenstellingen (herh)
- ei of ij (herh)
- eind-d en eind-b (herh)
- eind-a, -o, -u
- au(w)/ou(w)
- ch(t)/g
- eeuw, ieuw, uw
- open eerste lettergreep
- gesloten eerste lettergreep
- verbuiging f/v, s/z
- -em, elen, enen, eren
- -ig, -lijk
- /ie/ als i
- /s/ als c
- -heid en -teit

Rubriek A: samenstellingen

De eerste oefening van deze rubriek gaat over wat samenstellingen zijn. In oefening A1 moeten in een tekst vervolgens samenstellingen aangewezen worden. Hoewel dit een herhaling is van de stof in het eerste deel, zijn de woorden vaak wat langer en moeilijker. Ook zijn deels andere soorten oefeningen gemaakt. Oefening A2 is een koppelpuzzel waarin telkens twee woorden gekoppeld moeten worden zodat een beroep ontstaat (automonteur, betonvlechter). Oefening A3 gaat over opbouw, maar ook over de spelling van samenstellingen (ev. dubbele letters e.d.). Er verschijnt telkens een omschrijving op basis waarvan een dieren naam moet worden gemaakt. Dan volgt een flitstypen-oefening, gericht op het vasthouden en reproduceren van een kort geflitst woord. De flitstijd is 400 msec. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waarin eerst een fout gespeld woord moet worden ontdekt (receptief spellen), dat vervolgens moet worden verbeterd (productief spellen).

Rubriek B: ei of ij

Rubriek B gaat over inprentwoorden met ei of ij. In Spelling 3 is gewerkt met een verhaaltje waar een beperkt aantal woorden met korte ei in voorkwamen. In Spelling 4 is daarop voortgebouwd met tien zinnen waarin twee of drie woorden met korte ei voorkomen. In groep 5 wordt daarnaast aandacht besteed aan familiewoorden, vaak afgeleide of samengestelde woorden die ook qua betekenis overeenkomsten hebben. We noemen dat de EI-rijtjes. Het idee is dat leerlingen door deze drie contexten de EI-woorden die erin voorkomen gemakkelijker onthouden. Vervolgens moeten ze, als ze een woord met /ei/-klank tegenkomen, bedenken of dit woord in het verhaaltje, in een van de zinnen, of in de rijtjes staat. Zo niet dan is het – in elk geval in dit programma – met lange ij.

Hoewel dit een herhaling is van de stof in het eerste deel van groep 5, zijn de woorden vaak wat langer en moeilijker. Ook zijn deels andere soorten oefeningen gemaakt. De eerste oefening is een meerkeuzeoefening. Van een woord met een /ei/-klank wordt gevraagd op welk ander woord het rijmt. In B2 wordt apart wat aandacht besteed aan woorden met een lange ij. Geleerd wordt dat woorden die op –(e)rij eindigen altijd met lange ij zijn en dat achter tw-, zw- bl-, gl-, gr-, kr-, vr- ook alleen maar een lang ij kan staan. Vervolgens moeten in een Stenen-oefening 10 woorden met lange ij worden aangewezen. B3 is een rijenoefening met zinnetjes waaraan een ei-woord of een ij-woord ontbreekt. De volgende oefening is weer een flitstypen-oefening, die moet helpen bepaalde woordbeelden vast te leggen. De geëigende aanpak voor dit soort woorden. B5 is een recept voor kinderen waarin op de open plaatsen ei of ij moet worden ingevuld. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt. De woorden zijn allemaal al eerder langsgekomen. Deze oefening lijkt het meest op wat in de toetsen aan de orde komt.

Rubriek C: eind-d en eind b

Deze rubriek gaat over de *verlengingsregel*. Omdat je niet kunt horen of een woord op d of t eindigt, moet je het woord verlengen om dat aan de weet te komen. Ook de keuze tussen –b of –p op het eind valt onder deze regel en deze stof is in 5A al toegevoegd. Daarnaast wordt vaker aandacht besteed aan langere woorden waarbij vaak op een deel van het woord de verlengingsregel moet worden toegepast. Bovendien komen hier de gids-woorden aan bod, een rijtje woorden die je moet inprenten om te weten waar je ds op het eind moet schrijven als je /ts/ hoort (*gids, reeds, sinds, steeds, fonds, ginds, loods*). Verlengen helpt hier niet.

De eerste oefening is een Rijen-oefening waarin het alleen nog over d of t gaat. De Stenen-oefening van C2 gaat vervolgens alleen over eind-b of –p. C3 is een wijzig-tekst-oefening waarbij in een oud sprookje over de oude Anansi de ontbrekende d's en t's en b's en p's moeten worden ingevuld.

C4 is dan weer een Rijen-oefening, maar nu alleen over eind-ds en eind-ts. C5 is een flitstypen-oefening, bedoeld om woorden in te prenten. De laatste oefening is weer een woorddictee over alle stof van de rubriek.

Rubriek D: eind-a, -o, -u

De lange klank op het eind van een woord is het eerste nieuwe onderwerp in Spelling 5B. De stof behandelt de klinkerverenkeling aan het eind van een woord. Daarbij komt nu ook de spelling van de lange e, waarvoor meestal wel twee letters worden gebruikt.

Begonnen wordt met een oefening waarbij op basis van een omschrijving een woord getypt moet worden. Dan volgt een tekst over een zoekplaatje waarin de ontbrekende letters moeten worden ingevuld. De laatste oefening is weer een woorddictee waarin alles nog eens wordt herhaald.

Rubriek E: au(w) of ou(w)

Rubriek E gaat over inprentwoorden met au of ou. In Spelling 3 is gewerkt met een verhaaltje waar een beperkt aantal woorden met au in voorkwamen. In Spelling 4 is die kennis uitgebreid met tien zinnen waarin twee of drie woorden met au voorkomen. In groep 5 wordt daarnaast aandacht besteed aan familiewoorden - vaak afgeleide of samengestelde woorden die ook qua betekenis overeenkomsten hebben. We noemen dat de AU-rijtjes. Het idee is dat leerlingen door deze drie contexten de AU-woorden die erin voorkomen gemakkelijker onthouden. Vervolgens moeten ze, als ze een woord met /au/-klank tegenkomen, bedenken of dit woord in het verhaaltje, in een van de zinnen, of in de rijtjes staat. Zo niet dan is het – in elk geval in dit programma – met ou. Woorden met ou komen veel vaker voor.

De eerste oefening is een meerkeuzeoefening. Van een woord met een /au/-klank wordt gevraagd op welk ander woord het rijmt. Oefening E2 is een Stenen-oefening waarin 10 woorden met ou aangewezen moeten worden. E3 is een rijenoefening met zinnetjes waaraan een au-woord of een ou-woord ontbreekt. De volgende oefening is weer een flitstypen-oefening, die moet helpen bepaalde woordbeelden vast te leggen. De geëigende aanpak voor dit soort woorden. E4 is koppelpuzzel waarin samenstellingen met au of ou moeten worden gevormd. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt. De woorden zijn allemaal al eerder langsgekomen. Deze oefening lijkt het meest op wat in de toetsen aan de orde komt.

Rubriek F: ch en cht

Deze rubriek gaat over de ch als medeklinker en die je vrijwel hetzelfde uitspreekt als de g. Er zijn wel twee orthografische regels waardoor je kunt weten of je een ch of een g schrijft: (1) als je /sg/ aan het begin van een woord hoort, dan schrijf je sch en (2) als je /gt/ aan het eind van een woord hoort, dan schrijf je bijna altijd cht, behalve bij woorden die te maken hebben met 'zeggen', 'liggen', 'leggen'. De /g/-klank op het eind van een woord schrijf je meestal gewoon als g. Een uitzondering vormen de woorden in het volgende versje:

*ach, och, wat een pech,
maar vergist u zich niet,
ik lach en ik juich toch!*

De woorden met –cht op het eind noemen we vlucht-woorden. De eerste oefening is een koppelpuzzel waarin langere woorden met ch of cht moeten worden samengesteld. In de tweede oefening moeten woorden gesorteerd worden: horen ze in de rij met ch, of in de rij met g. Dan volgt een flitstypen-oefening, die kan helpen de woorden waar het in dit programma om gaat, te onthouden. Oefening F4 is een wijzig-tekst-oefening waarin op de open plaatsen een ch of een g moet worden ingevuld. De laatste oefening is weer een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt.

Rubriek G: eeuw, ieuw, uw

Rubriek G gaat over woorden die eindigen op –eeuw, -ieuw of –uw. Het gaat om de u die je op het eind van een woord voor de w schrijft. In dit programma komen meer langere woorden voor met deze lettercombinaties.

Oefening G1 is een wijzig-tekst-oefening met een verhaal over de Zeeuwse jongen Ping. In de tweede oefening moeten weer rebussen worden opgelost waardoor langere woorden ontstaan. De laatste oefening is weer een woorddictee over de stof.

Rubriek H: lange klank en enkelaar

De rubrieken H en I gaan over de orthografische spellingen waarvoor ook wel de namen klinkerverenkeling en medeklinkerverdubbeling worden gebruikt. Tot aan het eind van de basisschool en soms langer houden leerlingen vaak moeite met deze twee categorieën. We gebruiken de term 'klankgroep' voor de groepjes klanken waar je een woord dat je hoort, in kunt verdelen.¹

De klinkerverenkeling en is al aan de orde geweest aan het eind van groep 4 en aan het begin van groep 5. Het gaat nu niet alleen meer over de lange klank op het eind van een woord en op het eind van de eerste klankgroep, maar ook over de lange klank op het eind van andere klankgroepen.

¹ De term 'lettergreep' komt hier nog niet aan de orde. Die wordt pas vanaf groep 7 gebruikt voor groepjes letters waar je een woord dat je ziet in kunt verdelen.

In de eerste oefening moeten stap voor stap de volgende vragen worden beantwoord en opdrachten worden uitgevoerd. De stappen zijn: (1) Luister naar woord X. Hoeveel klankgroepen hoor je? (2) In welke klankgroep hoor je een lange klank op het eind? (3) Typ nu het hele woord en gebruik voor die lange klank één letter.

Bij de klinkerverenkeling gebruiken we de term 'enkelaar', deze maakt de dubbele letter enkel. We ondersteunen de uitleg met het symbool van een gebroken hartje. De term geeft aan welke actie ondernomen moet worden als sprake is van een lange klank op het eind van een klankgroep.

In de tweede oefening moeten woorden langer gemaakt worden, waarbij de regel van de dubbelaar moet worden toegepast. Het gaat om enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden (een kasteel – twee kastelen) en werkwoorden (ik schuur – wij schuren). Die grammaticale termen vallen overigens nog niet. Na een fout volgt gerichte feedback en de kans om het woord te verbeteren.

In H3 verschijnt telkens een omschrijving op basis waarvan een woord moet worden getypt. Oefening H4 is een zakelijke tekst over vulkanen. Overall moeten een of twee klinkers worden ingevuld. Onder de UITLEG-knop zit een spiekscherf dat eventueel gebruikt mag worden. De laatste oefening is weer een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt. De woorden zijn allemaal al eerder langsgelopen. Deze oefening lijkt het meest op wat in de toetsen aan de orde komt.

Rubriek I: korte klank en dubbelaar

Ook de klinkerverenkeling en is al aan de orde geweest aan het eind van groep 4 en aan het begin van groep 5. Het ging toen alleen over de spelling van de medeklinkers na de eerste klankgroep. Nu komen hier en daar ook andere klankgroepen aan bod. De basis van deze regel wordt eveneens gevormd door wat je hoort.

Bij de medeklinkerverdubbeling gebruiken we de term 'dubbelaar', deze maakt de *volgende* medeklinker dubbel. We ondersteunen de uitleg met het symbool van het dubbele hartje. De term geeft aan welke actie ondernomen moet worden als sprake is van een korte klank op het eind van een klankgroep.

De eerste oefening gaat over het spellen van woorden volgens een stappenplan. (1) Luister naar woord X. Hoeveel klankgroepen zijn er? (2) In welke klankgroep hoor je een korte klank op het eind? (3) Welke letter schrijf je dus dubbel? (4) Typ nu het hele woord X.

In de tweede oefening moeten woorden langer gemaakt worden, waarbij de regel van de dubbelaar moet worden toegepast. Het gaat om enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden (een vriendin – twee vriendinnen) en werkwoorden (ik kras – wij krassen). Die grammaticale termen vallen overigens nog niet. Na een fout volgt gerichte feedback en de kans om het woord te verbeteren. In I3 verschijnt telkens een omschrijving op basis waarvan een woord moet worden getypt.

Oefening I5 is een zakelijke tekst over vogelspinnen. Overall moeten een of twee medeklinkers worden ingevuld. Oefening I6 is een meta-talige oefening die heet 'Wat is hier gebeurd?' Bij elk woord moet worden aangegeven welke regel is toegepast: de enkelaar, de dubbelaar of geen van beide. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waarin eerst een fout gespeld woord moet worden ontdekt (receptief spellen), dat vervolgens moet worden verbeterd (productief spellen).

Rubriek J: verbuiging f/v en s/z

Als je woorden met een f op het eind langer maakt, dan verandert die f meestal in een v. Als je woorden met s langer maakt, dan verandert die s vaak in een z. In het laatste geval zijn er veel meer uitzonderingen.

In oefening J1 wordt begonnen met het langer maken van f-woorden. Het gaat weer om zelfstandige naamwoorden (een hoef – twee hoeven) en werkwoorden (ik durf – wij durven), zonder dat die grammaticale termen genoemd worden. De tweede oefening (J2) gaat over de verbuiging van woorden met s op het eind. Gewoonlijk wordt de s en z, maar de uitzonderingen moeten ingeprent worden. In J3 moet opnieuw actief gespeld worden, maar nu bij het langer maken van woorden op f en woorden op s, waarbij in het laatste geval ook de uitzonderingen voorbij komen. Waar inprenten een rol speelt, worden ook flitsoefeningen gebruikt. In dit geval Flitstypen. De laatste oefening is weer een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt. De woorden zijn allemaal al eerder langsgekomen. Deze oefening lijkt het meest op wat in de toetsen aan de orde komt.

Rubriek K: -em, elen, enen, eren

Deze rubriek gaat over de stomme e, maar nu voor zover hij voorkomt in woorden met -em, elen, enen, eren op het eind. Voor een deel zijn dat per definitie langere woorden. Die letter kan op drie manieren uitgesproken worden: als korte e, als lange ee en als stomme e. In de eerste oefening moet het aantal stomme e's in een woord geteld worden. Dan volgt een flitskeuze-oefening, gericht op het vasthouden en vervolgens herkennen van een kort geflitst woord. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt.

Rubriek L: -ig en -lijk

Met de achtervoegsels –ig en –lijk zijn we aangekomen bij de morfologische spellingen. In beide achtervoegsels hoor je een stomme e, maar je schrijft resp. een i en een ij. De spelling is meestal niet erg problematisch. Begonnen wordt met een wijzig-tekst-oefening waarin overall –ig of –lijk op de open plaatsen moet worden ingevuld. Vervolgens moet in oefening L2 telkens een woord worden 'gebouwd' door de woorddelen in juiste volgorde aan te wijzen. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt.

Dit is de laatste rubriek in het programma die wordt afgedekt door de toetsen. De drie rubrieken die hierna komen bevinden zich onder de zgn. gouden knop en zijn bedoeld voor de snelle leerlingen. Zij bevatten stof die in groep 6 nog aan de orde gaat komen.

Rubriek M: /ie/ als i - verrijingsstof

De spelling van ie of i is voor veel mensen erg lastig. Er zijn wel wat aanwijzingen te geven die te maken hebben met de opbouw van woorden en met de manier waarop ze worden uitgesproken. Dat doen we dan ook in deze rubriek.

De eerste oefening van de rubriek (M1) is een Rijen-oefening die gaat over de /ie/-klank op het eind van een woord. Je gebruikt dan gewoonlijk twee letters: seriee, herre, fantase. De uitzonderingen noemen we (1) *juni-woorden*. Dat zijn de namen van sommige maanden, maar daarnaast ook wat buitenlandse etenswaren (*kiwi*, *salami*) en verder: *mini*, *maxi*, *taxi*, *merci*, *bikini*, *safari*. Dat zijn onthoudwoorden die ingeprent moeten worden.

Voor de schrijfwijze van de /ie/-klank IN een woord moet je het woord verdelen in klankgroepen. Hoor je een medeklinker achter de /ie/, schrijf dan in elk geval twee letters: /b...f/-/stuk/ biefstuk.

Hoor je geen medeklinker achter de /ie/, dan schrijf je hem soms als ie en in andere gevallen als i. Als je weet waar de klemtoon ligt, dan kun je daar iets aan hebben bij het kiezen tussen i en ie. In een klankgroep met /ie/-klank waar NIET de klemtoon op valt, schrijf je meestal een enkele i. We noemen deze groep woorden (2) *piraat-woorden*.

Staat er een /ie/klank op het eind van de klankgroep waar wél de klemtoon opvalt, dan schrijf je meestal ie, behalve bij een tamelijk kleine groep uitzonderingswoorden die we (3) *kilo-woorden* genoemd hebben (naast kilo ook alinea, artikel, familie, kantine, liter, titel).

Niet iedereen is in staat om klemtonen in woorden goed te onderscheiden. In dat geval zit er niets anders op dan nog meer woorden in te prenten.

In oefening M3 gaat het om i of ie IN een woord. We werken nu stap voor stap naar aanleiding van een gegeven woord met open plaats. (1) Staat de /ie/klank IN de klankgroep (medeklinker erachter)? (2) Zo ja Schrijf ie. (3) Zo nee De /ie/klank staat op het eind van een klankgroep. (4) Heeft de /ie/-klank de klemtoon? (5) Zo ja, schrijf ie. (6) Zo nee, schrijf i. De zgn. kilowoorden blijven nog even buiten beschouwing.

Oefening M4 is een Flitstypen-oefening met inprentwoorden en M5 is een Wijzig-tekst-oefening waarin op open plaatsten i of ie moet worden ingevuld. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt.

Rubriek N: /s/ als c - verrijkingstof

Vooraf in leenwoorden wordt de /s/-klank nogal eens als een c geschreven. Daar is weinig systeem in te ontdekken. Er zit dus niets anders op dan deze c-woorden in te prenten. We besteden hier wel weer aandacht aan het verschijnsel familiewoorden, vaak afgeleide of samengestelde woorden die ook qua betekenis overeenkomsten hebben, bijvoorbeeld: *cel, eicel, celstraf*, en *centrum, centraal, concentreren*.

Begonnen wordt met een Flitstypen-oefening, want inprenten is wel de geëigende aanpak voor dit soort woorden. Voor het verder inoefenen zijn er een Stenen-oefening waarin 10 c-woorden aangewezen moeten worden en een Rijen-oefening. In oefening N4 moeten c-woorden aan de hand van een omschrijving geraden worden. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waarin eerst een fout gespeld woord moet worden ontdekt (receptief spellen), dat vervolgens moet worden verbeterd (productief spellen).

Rubriek O: -heid en -teit - verrijkingstof

De laatste rubriek gaat over twee achtervoegsels die bij lezen w.s. geen enkel probleem opleveren, maar bij spellen kunnen de korte ei en de eindletter wel lastig zijn. In oefening O1 moeten op de open plaatsen telkens drie letters worden ingevuld die je hetzelfde uitspreekt. O2 is een Rijen-oefening met woorden die op -heid dan wel op -teit eindigen. De derde oefening is een Flitstypen-oefening en de laatste oefening is een woorddictee met woorden en zinnen.

Achtergrondinformatie

Vanwege de zorg over het kennisniveau van taal en rekenen formeerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Deze expertgroep (commissie Meijerink) kreeg als opdracht om te adviseren wat leerlingen op het gebied taal en rekenen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun onderwijs carrière. Het resultaat is beschreven in het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen' (2008). In het advies formuleert de Expertgroep:

- 'doorlopende leerlijnen' die ervoor zorgen dat het onderwijsresultaat van de ene sector naadloos aansluit op dat van de andere;
- 'referentieniveaus' met beschrijvingen van kennis en vaardigheden die leraren houvast bieden voor het bepalen, volgen en stimuleren van de ontwikkeling van leerlingen.

Het advies bestaat uit een hoofdrapport en voor zowel taal als rekenen een deelrapport. De rapporten zijn te downloaden vanaf de site van de Stichting Leerplanontwikkeling (www.slo.nl).

Drempels en domeinen

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar hbo
4F	Eind vwo	van vo naar wo

In het rapport Over de drempels met taal onderscheidt de Expertgroep vier domeinen: (1) mondelinge taalvaardigheid, (2) lezen, (3) schrijven en (4) taalbeschouwing (grammatica) en taalverzorging. Het referentiekader Nederlandse taal voor het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool is door de SLO uitgewerkt in een rapport Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging. Eveneens te downloaden vanaf de site van de SLO.

De stof van Spelling groep 5 valt onder domein 5 waarin onderscheid gemaakt wordt tussen: taalbeschouwing (grammatica), spelling, werkwoordspelling en leestekens. Naast Spelling groep 5 ontwikkelt Kurve daarom ook programma's voor grammatica, werkwoordspelling en leestekens en hoofdletters. Met deze vier programma's wordt domein 5 dus geheel afgedekt.

Woordenlijst Spelling 5B²

Rubriek A - samenstellingen

aardappel - achttien - afvalrace - afvalwedstrijd - automonteur - bedrijfsleider - beeldscherm - bestanddeel - betonvlechter - bitterballen - bliksemflits - bordkrijt - brandweerman - broodtrommel - brulaap - buschauffeur - dagblad - dierenartsen - dierenziekenhuis - doppinda - droogvoer - eindpunt - feesttent - fietsleutel - fotomodel - friettentje - fruitmand - glasblazer - goudkarper - grasparkiet - gymleraar - handdoek - handdoekje - handpalm - handtekening - hangoor - herfststorm - hoestdrank - hoestdrankje - hoofdpersoon - houthakker - huisdieren - inktvis - kaasstengel - kerkklokken - kerstbrood - kerststuk - kinderarts - knobbelzwaan - koffervis - konijnenvoer - kunstschilder - kwijtraken - landhuis - leverworst - loodgieter - loopplank - meedoen - moddervet - muisstil - ovenwant - pareloester - politieagent - rondtrekken - schildpad - sierduif - slapstaartaap - speurhond - sporttas - stekelbaars - strandstoel - strandtent - tandvlees - tegenstander - vaststellen - vleermuis - vogelbekdier - zeeschildpad - ziekenhuis - zoetwatervis - zoogdieren

Rubriek B - ei of ij

aardbei - aardbeien - afleiding - allerlei - altijd - andijvie - bedreig - bedreiging - beide - beiden - bevrijding - bijna - bijten - blijven - boerderij - breien - dichtbij - dijbeen - dreigen - dweilen - dweiltje - eieren - eigenaar - eigenlijk - eigenwijs - eiland - ei-mengsel - fontein - fontein(en) - geheim - geheimpje - geiten - gelijk - gelijke - gelijkspel - gewei - gordijn - grijnzen - hakbijl - heimwee - hoefijzer - inleiding - karwei - karweitje - keizer - kleinzoon - kleinzontje - konijnen - konijnenbroodjes - krijgen - krijgt - lakei - leider - leverpastei - nijptangen - omkijken - ontbijten - onwijs - paasontbijt - paleis - paleizen - partijtje - pleister - pleiten - preisoep - prijsvraag - reiger - roziën - scheidsrechter - schilderij - schoolplein - seintje - slijten - snijd - spijker - steiger - steigertje - stijgen - stijging - strijkplank - tapijt - terwijl - tijd - tijdens - tijdstip - tijgertje - trein - trouwerij - twijfel - uitgebreid - uitreiken - vechtpartij - veiligheid - verkrijgbaar - voeteneinde - vrij - vrijdagen - wedstrijd - weinig - wereldreis - woestijn - zeilbootje - zijkant - zwijgen

Rubriek C - eind-d en eind-b

aardbeving - aards - arts - bekend - bekendste - bieb - bits - blaadje - bloedrood - bloedvat - braadpan - brandpunt - brandstof - broedtijd - broodblik - bruidspaar - buurt - citroensap - deurknop - dood - dood(s) - draad - duizendpoot - eb - envelop - fanclub - feestjurk - fiets - flits - fonds - fruitschaal - gastvrij - gecamoufleerd - gehoopt - gids - gidswoord - ginds - goedkoop - griep - grondwet - groot - groots - handschoen - handvat - hartjes - heb - hemdsmouw - heup - honds - hoofd - hoofdpijn - hoofdstad - hoofdstuk - insekt - joods - kantjes - kastdeur - kinds - klep - knap - knots - koets - koorts - kostschool - krab - krib - landgoed - landkrab - loodrecht - loods - maandblad - magneet - mep - mondhoek - mouwslab - naaldbomen - nachtclub - nachthemd - nest - nestje - onderlip - oogstmaand - oud - oudste - pelsrob - potgrond - potloden - prop - puinhoop - raadsel - razendsnel - rechts - record - reeds - rits - rond - schaats - schatkist - scheids - scheldwoord - schets - schildknaap - schildwacht - schip - schop - schrob - schub - sinds - sindsdien - sliertjes - spinnenweb - spits - sportveld - stads - standpunt - steeds - stop - tentdoek - tijdschrift - trots - tussenrib - verstopt - vingertop - voetpad - voetstap - voetzool - wangkwab - waterstand - web - wereld - wild - windmolen - woordjes - zandbak - zeerob - zendtijd

² Het gaat in deze opsomming om unieke woorden. Woorden die in eerdere rubrieken al aan de orde kwamen, worden hier niet herhaald.

Rubriek D - eind-a, -o, -u

agenda - Arena - bingo - boom - chimpansee - cola - entree - euro - Fatima - foto - gewone - gorilla - Hanna - hobo - Instagram - kassa - menu - metro - moskee - onderaan - opera - orka - Otto - panda - paraplu - pizza - plaatje - programma - saldo - salto - sla - stro - tempo - tv-programma - unieke - zebra - zeeleeuw - zodra

Rubriek E - au(w) en ou(w)

applaus - astronaut - augurk - augustus - aula - auteur - automaat - benauwd - berouw - berouwen - blauwe - bosbouw - bouten - bouwen - bouwt - dauw - dinosaurus - eenvoudig - fauna - flauw - flauwe - fout - gastvrouw - gebouw - grauw - herkauwen - houding - houding - hout - houvast - huishouden - kabeljauw - kabouter - kauwde - kauwen - kauwgom - klauter - klauteren - klauwen - koud - lamsbout - landbouw - lichtblauw - meervoud - mevrouw - miauw - miauwen - mouw - nauwelijks - nauwkeurig - nieuwbouw - oerwoud - onderhoud - ouderwets - pauw - pauze - rauwkost - roomsaus - saus - schouder - schouwborg - sjouwen - sojasaus - stout - strijkbout - toeschouwer - trouwdag - trouwens - trouwt - verkouden - vertrouwde - vertrouwen - vertrouwt - vouw - vouwen - vrouw - wenkbrauw

Rubriek F - ch(t)

aandacht - aanklagen - achterdeur - afwegen - autopech - bedreigde - bedriegen - berichten - bevestigen - bochten - broodbeleg - doorzichtig - echt - evenwicht - gedicht - gegeven - gevecht - gewichtig - gezegde - gezichtje - glimlach - glimlachen - grachten - hoogte - houtkachel - inrichting - jaag - jagen - juichend - kacheltje - kroonluchter - lachen - legt - leugen - leugenaar - luchtvaart - nachtboot - nachtegaal - nachtrust - nieuwsbericht - omploegen - ongeveer - oorlogen - opdracht - optocht - ploegen - rechthoek - rechtsaf - regelrecht - richting - rustig - slachthuis - slag tand - slag tanden - stalknecht - tegenkomt - tegenslag - tegenwind - terug - toch - uittocht - uitzicht - verjaagd - vlucht - voettocht - volgens - vrachtschip - waarachtig - wachten - weg - wegvluchten - zachtjes - zeelucht - zorgvuldig

Rubriek G - eeuw, ieuw, uw

afschuw - benieuwd - geduw - geeuwden - geeuwen - geschreeuw - gloednieuw - gloednieuwe - kieuwen - kluwen - leeuwerik - leeuwin - meeuwen - nieuwe - nieuweling - nieuwigheid - nieuwjaar - nieuwsgierig - nieuwtje - opnieuw - schaduw - schreeuw - sluw - sneeuw - sneeuwpop - sneeuwpoppen - sneeuwranden - spreeuwen - waarschuw - waarschuwing - Zeeuw - zenuw - zwaluw

Rubriek H - lange klank en enkelaar

ademhalen - afspraken - bakstenen - bananen - besturen - boter - bramen - breken - drogen - eeuwen - enorm - firma - garnalen - geleden - geschoten - gesloten - gestapeld - gluren - haken - hangsloten - haringen - hogere - inbreker - kastelen - kilometer - klasgenoten - kleden - kleding - klimrozen - knopen - krater - kwamen - kweken - lava - mestkever - metersdikke - onweren - overburen - perenboom - postzegel - regende - regenen - rekensom - schade - schakelaar - schaken - schapen - scheren - schuren - slapen - slapende - smeren - soldaten - stapelbed - stenen - stroopwafel - stroopwafels - sturen - supermarkt - tweede - veranda - verdoving - verkleiden - verleggen - verslapen - verveling - vloeibare - vogelspin - volledig - vulkanen - waarschijnlijk - weegschalen - weken - zover

Rubriek I - korte klank en dubbelaar

aalbessen - aandachtig - adder - Afrika - alleen - bakkerij - bedekken - beklimmen - belangstelling - biefstukken - boodschappen - boomstammen - botten - brokken - broodbakker - deken - dekken - deurknoppen - dubben - feestelijk - geraamte - geslapen - grootste - groter - handtassen - heggemussen - herkennen - ingewikkeld - jammer - klassen - kletsen - knuffelbeest - knuffelen - komkommer - krassen - kreeften - krielkippen - krijsen - kruisbessen - kussensloop - kwaken - kwallen - legen - letter - levend - makkelijk - meikleding - midden - neusdruppels - nuttige -

oliebollen - onderdelen - ontkennen - ontploffing - ontsnappen - onverstoorbaar - opgemaakt - opleggen - opstellen - optellen - paddenstoelen - paden - plukken - pudding - rechthoekig - redden - reden - rekensommen - rolkoffer - scheuren - schommelstoel - schrammen - schrobben - slagader - slakken - slenteren - smakelijk - smakken - sommige - spinnen - stelen - terrarium - toestemming - trompetten - uitstappen - uittrekken - vasthouden - verfpotten - verklappen - vermakelijk - vervelen - vervellen - vliegen - voetballen - vogels - vogelspinnen - vredelievend - vriendinnen - vruchten - zegen - zeggen - zwemspullen

Rubriek J - verbuiging f/v, s/z

aanwezig - adviezen - bazen - beleven - belevenis - bladluizen - bloemenvazen - brave - brieven - buurthuizen - dansen - dove - dozen - druipkaarsen - duiven - dwaze - eigenwijze - ganzen - geloven - gewelven - glazen - gleuven - golven - grafkransen - graven - grenzen - halve - halzen - hoeven - hoezen - huizen - kaarsen - kansen - kerkhoven - kersen - kersenboom - kiezen - kluiven - kluizenaar - kniekousen - kransen - kranten - laarzen - lieve - luizen - mensen - misdrijven - muizen - neuzen - plaatsen - poezen - polsen - postduiven - prijzen - proeven - reeksen - regenlaarzen - reizen - rotsen - rupsen - sauzen - scherven - schroeven - sponzen - trotse - verblijven - volksdansen - wensen - wijze

Rubriek K - -em, elen, enen, eren

aardappelen - afrekenen - agente - amandelen - belemmeren - benaderen - beschilderen - bestuderen - betekenen - bewapenen - bezem - bladeren - bloesem - bodem - druppelen - engelen - fluisteren - gebergte - geschenk - gevangenen - gletsjer - herberg - herinneren - herstel - inleveren - kenmerk - kinderen - meubelen - mosselen - onderhandelen - ondertekenen - overkoepelen - overlevenden - protesteren - runderen - servet - snelweg - stiekem - tevreden - uitrekenen - volkeren - volwassenen - worstelen

Rubriek L - -ig en -lijk

aardig - achtentwintig - akelig - begrijpelijk - bezig - droevig - droevige - dromerig - eerlijk - ernstig - geestig - gelukkig - gevaarlijk - geweldig - gezellig - hartelijk - hartelijke - hopelijk - huilerig - jaarlijks - kennelijk - koppig - kribbig - lastig - levensgevaarlijk - moeilijk - negentig - ogenblikkelijk - onberispelijk - ongeduldig - onredelijk - onregelmatig - onvergetelijk - onvoorzichtig - smerige - verantwoordelijk - voordelige - voordeliger - vreselijke - vrolijk - vrolijke - werkelijk - zevenenzestig - zilverkleurig

Rubriek M - /ie/ als i

abrikoos - actie - Afrikaans - alinea - amandel - antieke - antilopen - arrogant - artikel - balie - bami - bevrijden - bibliotheek - biertje - bikini - digitaal - diverse - emotie - familie - fanatiek - fantasie - februari - fietser - figuur - figuurlijk - finale - frikadellen - friteuse - garantie - geschiedenis - herrie - horizon - idee - ijdelheid - industrie - injectie - intiem - jaloezie - januari - juli - jullie - juni - kantine - kiwi - klassieke - klieren - komedie - kritiek - kwaliteit - kwestie - ledikant - lelie - lieveling - liever - liniaal - liter - macaroni - maggi - majesteit - maxi - merrie - mini - minuten - muziek - muzikaal - nasi - papierbak - peterselie - plezier - politiek - rivier - rivieren - ruzie - safari - salami - serie - sigaar - sigaret - slagerij - spaghetti - stommiteit - subliem - taxi - tragedie - tralies - uniform - vakantie - ventileren - verdrietig - verkoudheid - vierkant - vies

Rubriek N - /s/ als c

absurd - cellist - cello - celstraf - centimeter - centraal - centrum - cijfer - circustent - cirkel - cirkelzaag - citroen - citrusvruchten - concentratie - december - deciliter - deksel - docent - eurocent - financieel - hersenen - lucifer - lucifers - medicijn - museum - narcis - narcissen - oceaan - officieel - officier - ontcijferen - parasol - penselen -

pincet - poseren - precies - principe - procent - proces - provincie - racisme - racist - recent - recept - receptie -
reserve - resultaat - september - serieus - specerij - specerijen - speciaal – specialist

Rubriek O - -heid en -teit

aardigheidje - bezigheid - duidelijkheid - eeuwigheid - elektriciteit - gezelligheid - handvaardigheid - hoeveelheid -
identiteit - maaltijd - mentaliteit - mobiliteit - ontbijt - overheid - puberteit - publiciteit - snelheid - specialiteit -
stabiliteit - totaliteit - vermijd - vermoeidheid - wijsheid - zeldzaamheid